

Talouden tasapainottamissuunnitelma vuosille 2024–2026

Kunnanhallitus 18.09.2023 § 192
309/02.02.00/2023

Valmistelija

kunnanjohtaja Henri Ruotsalainen, 040 488 3011, henri.ruotsalainen@lapinlahti.fi
hallintojohtaja Ulla Nikulainen, vs. taloussihteeri Taina Turunen

Taustaa

Lapinlahden kunta on vuoden 2022 tilinpäätöstietojen mukaan ainoa kunta Pohjois-Savossa, jonka taseessa on kertynyttä alijäämää. Myös kuntakonsernin tase on alijäämäinen ainoa kuntana Pohjois-Savossa. Kokonaisuudessaan kunnan vuoden 2022 tilinpäätös muodostui 2,4 miljoonaa euroa alijäämäiseksi ja vuoden 2022 lopussa kunnan taseessa on 0,6 miljoonaa euroa kumulatiivista alijäämää. Lapinlahti on Tuusniemen ja Varkauden lisäksi kolmas kunta, jonka tulos on ollut tappiollinen sekä vuonna 2021 että 2022. Lapinlahti on myös Pohjois-Savon viidenneksi velkaisin kunta, eikä lainamäärän kasvu ole hyvinvointialueuudistuksen myötä pienentyneelle kunnan taloudelle suotavaa. Vuoden 2023 talousarvio on laadittu 665 000 euroa ylijäämäiseksi ja tällä hetkellä näyttää, että talousarvion mukaiseen tulokseen päästään.

Vuoden 2024 talousarvion laatimisesta näyttää tulevan erityisen haasteellista. Vaikka hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä kunnan taloudellisesta volyyymista siirtyi hyvinvointialueelle toimintakatteella mitattuna noin 45 miljoonan euron kokonaisuus ja samalla kunnan henkilöstömäärä väheni noin 400 henkilöllä, katosi myös kunnan rahoituksesta vastaavan suuruinen siivu. Jos kunnan palvelut ja toiminta tuotetaan vuonna 2024 vastaavasti kuin tänä vuonna, johtaa palkkakustannusten nousu, palveluissa ja materiaaleissa koettu inflaatio sekä kunnan vero- ja valtionosuustulojen muutos lähes 2 miljoonaa euroa alijäämäiseen talousarvioon.

Lapinlahden kunnan talousarvio vuodelle 2024 joudutaan valmistelemaan pääosin perustuen vuoden 2023 talousarvioon, ja toiminnan tehostaminen ilman rakenteellisia muutoksia ei ole riittävässä määrin mahdollista. Jos vuoden 2023 talousarviokirjassa kunnanjohtajan katsauksessa on mainittu, että "Ennakoitu talouskasvun heikkeneminen sekä hyvinvointialueiden perustamiseen liittyvä valtionosuusuudistus aiheuttavat painetta talouden tasapainottamiseen vuodesta 2023 eteenpäin. Tämä tarkoittaa sitä, että mm. palveluverkko tulee käydä perusteellisesti läpi jo tulevan vuoden aikana. Myös velkaantumisen hallinnan merkitys korostuu entisestään korkojen noustessa."

Lapinlahden kunnassa talouden tasapainottamissuunnitelman laatimiselle on ilmeinen tarve, sillä kuntalain (410/2015) 110 § 3 momentin mukaan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Myös tällä hetkellä kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien.

Talouden tasapainottamissuunnitelman laatiminen

Lapinlahden kunnan talousarvio ja toimintasuunnitelma vuodelle 2024 joudutaan valmistelemaan pääosin perustuen vuoden 2023 talousarvioon, palveluihin ja toimintaan. Toiminnan tehostaminen ilman rakenteellisia muutoksia niin, että taloussuunnitelmasta tulee kuntalain mukainen, ei ole riittävässä määrin mahdollista. Mahdolliset rakenteelliset muutokset ovat arvovalintoja, jotka on tehtävä huolellisesti harkiten, eikä niiden kiirehtiminen kokonaisuudessaan vuoden 2024 talousarvioon ole mielekästä.

Talouden tasapainottamissuunnitelma pitää sisällään mm. kaikkien osastojen palveluverkko- ja organisaatioselvityksen, kiinteistöstrategian päivityksen, kunnan tytäryhtiörakenteen selvittämisen, tulopohjan laajentamisen ja verotulojen tarkistukset.

Kunnan hankintapolitiikan mukaisesti on mahdollisuus käyttää ostopalveluna asiantuntija-apua tasapainotussuunnitelman tai sen osan laadinnassa.

Tasapainotussuunnitelma on tarkoituksenmukaista tehdä nimetyin luottamushenkilöistä, kunnanjohtajasta ja osastojen johtajista ja tarvittaessa kutsuttavista asiantuntijoista koostuvan tasapainottamisohjausryhmän toimesta. Tasapainotussuunnitelma tehdään työnantajan ja henkilöstön välisessä yhteistoiminnassa. Suunnitelman tavoite talouden osalta on tuottavuuden parantaminen palveluverkkoa, rakenteita, toimintatapoja ja tulopohjaa kehittämällä ja menokehitystä leikkaamalla siten, että käyttötalous saadaan vakiinnutettua kuntalain mukaiselle kestäväälle pohjalle mahdollisimman nopeasti.

Tasapainotussuunnitelma on niin laaja yhtenäinen kokonaisuus, että työlle on varattava riittävästi aikaa. On tarkoituksenmukaista, että suunnitelma valmistuu syksyllä 2024 ennen vuoden 2025 talousarvion valmistelua.

Tasapainotussuunnitelman valmistelu organisoidaan ja käynnistetään välittömästi.

Tasapainotussuunnitelma tehdään kaksiosaisena. Välittömät toimenpiteet, kuten maksujen ja taksojen tarkistukset, veroprosenttien tarkistukset ja ne käyttötalouden ja investointien karsinnat, jotka on mahdollista tehdä jo vuoden 2024 talousarviossa, tehdään osana vuoden 2024 talousarviota ja toimintasuunnitelmaa. Lopullinen tasapainottamissuunnitelma sisältäen mm. palveluverkkoselvityksen käsitellään yhtenä kokonaisuutena, johon vuosien 2025–2026 talousarvioesitykset perustuvat. Tasapainottamissuunnitelmaan sisältyviä yksittäisiä toimenpiteitä ei enää erikseen käsitellä esim. lautakunnissa, vaan toimivaltaiset elimet vastaavat suunnitelman täytäntöönpanosta.

Talouden tasapainottamissuunnitelman tekemiseen osallistetaan luottamushenkilöitä, kuntalaisia, kunnan henkilökuntaa ja kunnan alueella toimivia yhdistyksiä ja yrityksiä mm. kuntalais- ja henkilökuntakyselyillä ja kuulemistilaisuuksilla sekä valtuustoseminaareilla.

Esittelijä

Kunnanjohtaja

Päätösehdotus

Kunnanhallitus päättää

1. aloittaa kuntalain vaatimusten mukaisesti talouden tasapainotussuunnitelmatyön sisältäen palveluverkko- ja organisaatioselvityksen, kiinteistöstrategian päivityksen, kunnan tytäryhtiörakenteen selvittämisen, tulopohjan laajentamisen ja verotulojen tarkistukset

2. asettaa talouden tasapainottamisohjausryhmän, johon kuuluvat palvelussuhteisista kunnanjohtaja, tarvittaessa kutsuttavat osastojen johtajat ja asiantuntijat, henkilökunnan edustaja, ja luottamushenkilöistä kunnanhallituksen puheenjohtaja, valtuuston puheenjohtaja, ja valtuustoryhmien puheenjohtajat. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimii kunnanhallituksen puheenjohtaja, valmistelu- ja esittelyvastuu on kunnanjohtajalla ja hallintojohtaja toimii muistion laatijana

3. asettaa talouden tasapainottamisohjausryhmän tehtäväksi ja ohjeistukseksi

- muodostaa yleiskuva ja määrittää talouden tasapainottamisen reunaehdot,
- koordinoida ja ohjata ohjausryhmän ja osastojen välistä työskentelyä,
- kutsua osastojen johtajat ja asiantuntijat ohjausryhmän kuultavaksi ja esittelemään osastoltaan valmistelemansa tasapainotussuunnitelmaa tai sen osia kuten palveluverkkoselvitystä,
- koota osastojen esitykset ja selvitykset kunnanhallitukselle ja valtuustolle yhtenä pakettina käsiteltäväksi tasapainotussuunnitelmaksi elokuun 2024 loppuun mennessä,
- ohjausryhmälle annetaan oikeus antaa velvoittavia määräyksiä kunnan toiminnasta talouden tasapainottamiseksi tasapainotustyön kuluessa.

4. talouden tasapainottamisohjausryhmän toimikauden kestävän vuoden 2024 loppuun.

Päätös

Kunnanhallitus päätti

1. aloittaa kuntalain vaatimusten mukaisesti talouden tasapainotussuunnitelmatyön sisältäen palveluverkko- ja organisaatioselvityksen, kiinteistöstrategian päivityksen, kunnan tytäryhtiörakenteen selvittämisen, tulopohjan laajentamisen ja verotulojen tarkistukset
2. asettaa talouden tasapainottamisohjausryhmän, johon kuuluvat palvelussuhteisista kunnanjohtaja, tarvittaessa kutsuttavat osastojen johtajat ja asiantuntijat, henkilökunnan edustaja, ja luottamushenkilöistä kunnanhallituksen puheenjohtaja, valtuuston puheenjohtaja, ja valtuustoryhmien puheenjohtajat. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimii kunnanhallituksen puheenjohtaja, valmistelu- ja esittelyvastuu on kunnanjohtajalla ja hallintojohtaja toimii muistion laatijana
3. asettaa talouden tasapainottamisohjausryhmän tehtäväksi ja ohjeistukseksi
 - muodostaa yleiskuva ja määrittää talouden tasapainottamisen reunaehdot,
 - koordinoida ja ohjata ohjausryhmän ja osastojen välistä työskentelyä,
 - kutsua osastojen johtajat ja asiantuntijat ohjausryhmän kuultavaksi ja esittelemään osastoltaan valmistelemansa tasapainotussuunnitelmaa tai sen osia kuten palveluverkkoselvitystä,
 - koota osastojen esitykset ja selvitykset kunnanhallitukselle ja valtuustolle yhtenä pakettina käsiteltäväksi tasapainotussuunnitelmaksi elokuun 2024 loppuun mennessä,
 - ohjausryhmälle annetaan oikeus antaa velvoittavia määräyksiä kunnan toiminnasta talouden tasapainottamiseksi tasapainotustyön kuluessa.
4. talouden tasapainottamisohjausryhmän toimikauden kestävän vuoden 2024 loppuun.